

**OBLIGATORYJNE ELEMENTY
OPINII PISMOZNAWCZEJ**

Data sporządzenia: 04.06.2024r.

I. Wstęp

Polskie Towarzystwo Grafologiczne Signum Manus to instytucja specjalistyczna zajmująca się interdyscyplinarnym podejściem do pisma ręcznego, począwszy od kompleksowej nauki dziedziny badania pisma ręcznego, sporządzania ekspertyz we wszystkich specjalizacjach, prowadzeniu badań naukowych oraz kształtowania i nadzorowania standardów pismoznawstwa.

Zrzesza wyłącznie ekspertów posiadających pełne kwalifikacje, tj. z zakresu kryminalistycznego, psychologicznego i klinicznego badania pisma ręcznego; badania pisma z dokumentów w kopii; badania pisma patologicznego; lingwistyki kryminalistycznej. Są one poparte współczesnymi certyfikatami. Powyższe stanowią ponadprzeciętne kwalifikacje w dziedzinie badania pisma ręcznego. Wieloletnie doświadczenie w badaniu i opiniowaniu wynika m.in. z faktu pełnienia funkcji biegłych sądowych z list niemalże wszystkich Sądów Okręgowych w Polsce. Organy prowadzące postępowania doceniają ich kwalifikacje poprzez wielokrotne dokonywanie wpisu na kolejne kadencje. Eksperci PTG Signum Manus wielokrotnie są prelegentami na międzynarodowych konferencjach naukowych.

PTG Signum Manus kształtując zbiór zasad badania i opiniowania, edukując w zakresie pismoznawstwa oraz propagując prawidłowe informacje o danej dziedzinie sprawuje pieczę nad należytym wykonaniem zawodu pismoznawcy. Z uwagi na brak jasnych kryteriów dotyczących całego procesu prowadzenia badań i opiniowania, począwszy od kwalifikacji osoby opiniującej, przez zasady prowadzenia badań czy elementów niezbędnych w raporcie z badań, skończywszy na odpowiedzialności autorów za sporządzane treści, w szeregu postępowań wydawane są także opinie wadliwe. Skutkuje to koniecznością powtarzania badań, przedłużaniem postępowania, trudu psychicznego i finansowego dla stron.

W ramach opracowywania standardów eksperckiego opiniowania PTG Signum Manus prowadzi cykliczne obrady, w wyniku których opracowywane są dokumenty mające na celu wyznaczenie zasad przeprowadzania badań oraz niezbędnych elementów raportu z nich (opinia). Jednym z takich dokumentów jest „Obligatoryjne elementy opinii pismoznawczej”. Powyższe ma na celu ujednoczenie ram merytorycznych, wyznaczenie standardów jakości pracy, ustalenie kryteriów poprawności badań i opinii. Etap ten jest kluczowy dla zapewnienia wykorzystywania w postępowaniach tylko tych dowodów w postaci opinii pismoznawczych spełniających kryteria pracy ekspertów, a także opracowanych kryteriów do oceny weryfikacyjnej gromadzonych dowodów.

II. Informacje terminologiczne

Ekspertyza – wynik specjalistycznego badania przeprowadzonego przez zespół ekspertów, najczęściej pochodzących z instytucji specjalistycznej.

Opinia – wynik specjalistycznego badania przeprowadzonego przez specjalistę, zawierający pogląd na jakąś sprawę.

III. Obowiązkowe elementy opinii pismoznawczej

1. Część wstępna

- a) Imię, nazwisko osoby sporządzającej opinię wraz ze wskazaniem specjalizacji
- b) Data sporządzenia opinii
- c) Organ zlecający sporządzenie opinii
- d) Sygnatura sprawy
- e) Postanowienie o powołaniu biegłego (data, treść postanowienia wraz z określonym zakresem badawczym)

2. Część sprawozdawcza

a) Spis materiału kwestionowanego:

- nazwa dokumentu, data sporządzenia, wskazanie numeru karty z akt na której znajduje się dokument, wskazanie czy dokument stanowi oryginał czy kopię, wskazanie grafizmu podlegającego badaniom, przypisanie numeru do dokumentu.

b) Spis materiału porównawczego:

- podział materiału porównawczego na typy: bezwzględny niezwiązany ze sprawą, bezwzględny związany ze sprawą, względny. W przypadku braku materiału porównawczego z jednego z powyższych typów, należy wskazać taką informację w spisie materiału;

- nazwa dokumentu, data sporządzenia, wskazanie numeru karty z akt na której znajduje się dokument, wskazanie czy dokument stanowi oryginał czy kopię, wskazanie grafizmu podlegającego badaniom, przypisanie numeru do dokumentu.

Uwagi PTG Signum Manus:

Kryteria doboru materiału badawczego:

- Odpowiednia jakość umożliwiająca dokonanie pomiarów grafizmów;
- Odpowiednia ilość umożliwiająca ocenę cech nawykowych pisma;
- Odpowiedni okres pochodzenia grafizmów;
- Odpowiedni typ grafizmów;
- Odpowiedni zasób porównawczy grafizmów.

W opinii powinna być zwarta informacja czy materiał badawczy spełnia powyższe kryteria.

c) Wskazanie i opis etapów badań:

- analiza materiału porównawczego pod względem jednorodności autora wykonania;
- pomiary grafometryczne dla materiału kwestionowanego i porównawczego w zakresie wszystkich możliwych do ustalenia zjawisk graficznych;
- analiza czynników fluktuacyjnych;
- waloryzacja cech zbieżnych i rozbieżnych.

Uwagi PTG Signum Manus:

- Często spotykanym błędem w opiniach pismoznawczych jest pominięcie etapu ustalenia jednorodności materiału porównawczego. Jest to pierwszy, podstawowy etap badań, w którym weryfikuje się zgromadzony materiał porównawczy pod kątem jednorodności, tj. ustalenia czy w całości został sporządzony przez jedną osobę. Powyższe wynika z tego, że częstym przypadkiem jest przedstawianie dokumentów porównawczych, które:

- zawierają odręczne uzupełnienia i podpis/podpisy, sporządzone przez różne osoby (wówczas do badań jako grafizm porównawczy zakwalifikowany jest np. tylko podpis);
- zdaniem zleceniodawcy powinny być sporządzone przez danego probanta, ale w wyniku przeprowadzonej analizy pod kątem jednorodności wynika, że są autorstwa innej osoby.

Brak ustalenia jednorodności materiału porównawczego powoduje błędne ustalenie bazy porównawczej, co może doprowadzić do błędnych wniosków końcowych opinii.

- Pomiary grafometryczne dla materiału kwestionowanego i porównawczego często dokonywane są w zakresie nie wszystkich możliwych do ustalenia zjawisk graficznych. Podstawowym i obowiązkowym w opiniowaniu zasobem takich zjawisk jest Katalog Cech Graficznych Pisma Ręcznego opracowany przez Jesienną Szkołę Empirycznych Badań Pisma Ręcznego przy Instytucie Ekspertyz Sądowych w Krakowie w latach 1984-1989. Jest to Katalog zawierający podstawowy zasób cech graficznych pisma ręcznego, który stanowi obligatoryjne minimum do przeprowadzenia badań z zakresu pisma ręcznego. Z uwagi na to, że powstał on w ubiegłym stuleciu, 40 lat temu, część zawartych tam zjawisk nie odpowiada współczesnemu sposobowi sporządzania grafizmów, a także nie zawiera zjawisk graficznych, które są wynikiem rozwoju nauki badania pisma ręcznego. Pełny i adekwatny do współczesnych czasów zasób cech graficznych pisma ręcznego znajduje się w Wykazie Graficznych Cech Pisma Ręcznego. W przypadku badania grafizmów, którymi są parafy należy zastosować adekwatny do tego rodzaju grafizmów zbiór zjawisk graficznych, którym jest Wykaz Graficznych Cech Paraf.

- Analiza czynników fluktuacyjnych pisma ręcznego, polega na zbadaniu ww. czynników którymi są:

- czynniki wewnętrzne to np.: stan emocjonalny (zdenerwowanie, stres, euforia), wiek, choroby przewlekłe, kondycja psychofizyczna (samopoczucie, zmęczenie, choroba, wysiłek, pośpiech), grafizm w języku macierzystym czy wyuczonym;
- czynniki zewnętrzne to np.: rodzaj środka pisarskiego, podłoże, miejsce, niewygodna pozycja, różne okoliczności pisania, temperatura otoczenia.

Pismo ręczne jest wynikiem wzajemnej pracy układu neurologicznego i ruchowego, co oznacza, że jest podatne na wpływ ww. czynników. Brak znajomości specyfiki fluktuacji pisma i skutków jej wpływu może doprowadzić do błędnych wniosków końcowych opinii z uwagi na przypisanie różnic wynikających z czynników wewnętrznych i zewnętrznych jako przejaw fałszerstwa. W zaawansowanych badaniach pismoznawczych poświęconych grafologii klinicznej (szczególnie w Wykazie Graficznych Cech Pisma Ręcznego Patologicznego), te czynniki stanowią zasadnicze obszary badawcze.

d) Wskazanie metodologii i wykorzystanych narzędzi i oprogramowania:

- Współczesne badania pismoznawcze przeprowadza się metodą graficzno – porównawczą (analiza komparystyczna), która stanowi wiodącą metodę badań pisma ręcznego, ponadto uważana jest za najbardziej wiarygodną ze względu na obszerność mierzonych i analizowanych cech pisma ręcznego. Istotnym elementem danej metodologii jest zestawienie porównawcze wszystkich cech graficznych pisma ręcznego dla materiału kwestionowanego i porównawczego (forma opisowa i graficzna), wyodrębnienie cech zbieżnych jak i rozbieżnych, a następnie waloryzacja pozyskanych wyników pomiarów.

- Zastosowanie narzędzi i oprogramowania zależy od każdorazowego przypadku, przy czym nie ma wymogów do konieczności użycia określonego rodzaju urządzeń. Odnośnie oprogramowania należy zauważyć, że te dostępne na rynku nie zastępują badań (pomiarów i analizy) wykonanych przez doświadczonego eksperta. Dotyczy to głównie badań z zakresu grafologii klinicznej oraz analizy czynników fluktuacyjnych. Mogą one stanowić nieznaczne uzupełnienie.

e) Raport z przebiegu badań:

- Graficzne przedstawienie wszystkich badanych grafizmów z oznaczeniem cech zbieżnych i rozbieżnych.
- Porównawcze zestawienie wszystkich możliwych cech graficznych między materiałem kwestionowanym a porównawczym, a także określenie ich zgodności bądź niezgodności.
- Opis cech identyfikacyjnych znaków.

Uwagi PTG Signum Manus:

- Sposób przedstawienia ww. elementów opinii jest dowolnością eksperta. Zawarcie w opinii powyższych elementów raportu z przebiegu badań wypełnia możliwe do zaprezentowania w pisemnej opinii sposoby drogi dochodzenia do wniosków. Tak przedstawiony raport z badań umożliwia przeciętnemu odbiorcy zrozumienie przekazywanej specjalistycznej treści. Z punktu widzenia kryterium opinii pełnej, zawarcie tych składowych w opinii spełnia ten wymóg.

f) Opracowanie wniosków końcowych:

- Wnioski końcowe powinny być spójne z przeprowadzonym i zaprezentowanym tokiem badań (opinia wewnętrznie spójna).
- Wnioski końcowe powinny odpowiadać na cel opinii wyznaczony zgodnie z postanowieniem i zawartymi w nim pytaniami.
- Wnioski z badań mogą być kategoryczne lub prawdopodobne, a także całościowe (odpowiadają na wszystkie zadane pytania) i częściowe (odpowiadają na część pytań).
- Jeśli ekspert nie jest w stanie sformułować kategorycznych wniosków, powinien wskazać dlaczego.

g) Załączniki do opinii:

- Opinia powinna zawierać załączniki w postaci tablic poglądowych ze wszystkimi, przedstawionymi w całości dokumentami wykorzystanymi do badań. Dokumenty te powinny zawierać numerację adekwatną do spisu materiału.
- Oprócz powyższego załącznikiem do opinii powinien być także Katalog Cech Graficznych Pisma Ręcznego lub Wykaz Graficznych Cech Pisma Ręcznego, na podstawie którego zostały przeprowadzone badania.

h) Podpis eksperta z imienną pieczęcią wskazującą specjalizację

IV. Podsumowanie

Zastosowanie powyższych elementów w opinii pismoznawczej świadczy o:

- kompletnie przeprowadzonej procedurze badawczej,
- w pełni przedstawionych wynikach badań,
- zastosowaniu aktualnie obowiązujących metod i standardów w badaniach pisma ręcznego,
- dopełnieniu kryteriów oceny opinii biegłego, czyli: opinia jasna, pełna, wewnętrznie spójna.

Zgodnie z wykładnią prawa opinia musi być pełna (czyli badać cały zasób dokumentów kwestionowanych, odpowiadać na wszystkie zadane pytania), jasna (tj. sporządzona w sposób umożliwiający zrozumienie, ukazująca tok badań), wewnętrznie spójna (w rozumieniu, że zaprezentowane treści opinii nie wykluczają się wzajemnie).